УДК 271.4-773(477.86)″1921/1995″:929(038)
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.2.2

Делятинський Руслан Іванович,
кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету богословських і гуманітарних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
orcid.org/0000-0002-6020-7666
r.deliatynskyi@ifaiz.edu.ua

Василів Павло Романович,
доктор наук з богослов'я, доцент кафедри богослов'я факультету богословських і гуманітарних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту канонічного права і богословських наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
orcid.org/0000-0001-6523-5570
vasylivp@ifaiz.edu.ua

Єгрешій Олег Ігорович,
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
orcid.org/0000-0002-0639-910X
ludyna@ukr.net

Випасняк Андрій Іванович,
кандидат історичних наук, викладач циклової комісії суспільних дисциплін Івано-Франківського фахового коледжу технологій та бізнесу
orcid.org/0009-0003-8594-2776
c520@ukr.net

«ВДАВАВ ПРАВОСЛАВНОГО, АЛЕ ДОДЕРЖУВАВСЯ ДАВНІХ УНІАТСЬКИХ ПРАКТИК»: СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ ІСТОРИЧНОГО ПОРТРЕТУ СВЯЩЕННИКА МИХАЙЛА АНДРІЙОВИЧА ФЕДОРАКА (1921–1995). ЧАСТИНА 2: ДУШПАСТИР СВОГО НАРОДУ: МІЖ «ПРАВОСЛАВ'ЯМ» І «УНІАТСТВОМ», АБО ЯК ВІДБУЛАСЯ ЗМІНА РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (1958–1995)

Мета роботи. Висвітлення життя та діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака, пароха громади УГКЦ с. Ямниця поблизу Івано-Франківська, приклад якого може продемонструвати еволюцію поглядів і поведінки одного зі священників від практики православного «уніатськи настроєного» священника до повного відновлення його греко-католицької релігійно-конфесійної індивідуальної самоідентифікації.

Результати. У другій частині статті розглянуто діяльність о. Михайла Федорака як священника РПЦ для місцевих релігійних громад в Івано-Франківській області, його переслідування радянською владою за «уніатські настрої», повернення до УГКЦ у 1989 р., його душпастирську та громадську працю.

Висновки. Проведена на основі аналізу комплексу історичних джерел методами біографістики, просопографії та мікроісторії реконструкція життя та діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака (1921–1995) дає змогу стверджувати, що він став добрим прикладом ревного душпастирського служіння для українського народу в умовах радянського тоталітарного режиму й у відродженій незалежній Україні. Водночас, використовуючи історіографічну модель «Церква в Церкві», можемо підтвердити

наявність у діяльності о. М. А. Федорака елементів формальної лояльності та «подвійної конфесійної самоідентичності», що сформувалася внаслідок історичних обставин становлення його особистості й значною мірою зумовлювала його активну душпастирську працю спершу як православного священника, його конфліктність із радянським тоталітарним режимом (спричинила його ув'язнення), а згодом набула остаточної розв'язки з поверненням у лоно легалізованої державою Української Греко-Католицької Церкви. Важливими результатами нашого дослідження є реконструкція його душпастирської праці послідовно, спершу як православного священника в селах Колодіївка, Добрівляни (Добровляни) й Узінь (Узин) Станіславського району, Саджавка і Кубаївці (Кубаївка) Коломийського району, Жовтень (Єзупіль) Галицького району, Глубока (Глибоке) Богородчанського району, Коршів, Казанів, Ліски і Годи (Годи-Добровідка) Коломийського району, Нижнів, Братишів і Кутиська (Кутище), Жуків і Жукотин Тлумацького району, а після арешту та ув'язнення 1973–1975 рр. – у селах Колоколин і Козарі Рогатинського району, Блюдники, Темерівці (Темирівці), Курипів, Пукасівці, Ганнівці і Межигірці Галицького району, Ямниця Тисменицького району, а відтак як греко-католицького священника в тому ж селі Ямниця. Серед перспективних напрямів досліджень, зокрема, реконструкція просопографічного портрета родини о. Михайла Федорака, що дасть змогу розкрити роль кожної такої «малої людини» в релігійно-церковній, культурній, професійній і громадській сферах життя українського суспільства.

Ключові слова: Українська Греко-Католицька Церква, Руська Православна Церква, «Церква в Церкві», релігійно-конфесійна ідентичність, священник, біографія, отець Михайло Андрійович Федорак.

Deliatynskyi Ruslan,
Candidate of Historical Sciences, Head of the Department of Social and Humanitarian Disciplines of the Faculty of Theology and Humanities, Research Fellow of the Research Institute of Church History
Ivano-Frankivsk Academy Ivana Zolotoustoho
orcid.org/0000-0002-6020-7666
r.deliatynskyi@ifaiz.edu.ua

Vasyliv Pavlo,
Doctor of Theology, Associate Professor at the Department of Theology, Faculty of Theology and Humanities, Research Fellow of the Research Institute of Canon Law and Theological Sciences
Ivano-Frankivsk Academy Ivana Zolotoustoho
orcid.org/0000-0001-6523-5570
vasylivp@ifaiz.edu.ua

Yehreshii Oleg,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History, Faculty of History, Political Science and International Relations
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
orcid.org/0000-0002-0639-910X
ludyna@ukr.net

Vypasniak Andrii,
Candidate of Historical Sciences, Teacher at the Cyclic Commission of Social Disciplines
Ivano-Frankivsk Applied College of Technologies and Business
orcid.org/0009-0003-8594-2776
c520@ukr.net

"HE PRESENTED TO BE ORTHODOX, BUT ADHERED TO ANCIENT UNIATE PRACTICES": AN ATTEMPT TO RECONSTRUCT THE HISTORICAL PORTRAIT OF PRIEST MYKHAILO ANDRIYOVYCH FEDORAK (1921–1995)

The aim of the work. Coverage of the life and activities of Father Mykhailo Andriyovych Fedorak, parish priest of the UGCC community of the village of Yamnytsia near Ivano-Frankivsk, an example of which can demonstrate the evolution of the views and behavior of one of the priests from the practice of an Orthodox "Uniate-minded" priest to the full restoration of his Greek-Catholic religious-confessional individual self-identification.

The results. The second part of the article examines the activities of Father Mykhailo Fedorak as a priest of the ROC for local religious communities in the Ivano-Frankivsk region, his persecution by the Soviet authorities for "Uniate sentiments", his return to the UGCC in 1989, and his pastoral and public work.

Conclusions. The reconstruction of the life and activities of Father Mykhailo Andriyovych Fedorak (1921–1995), conducted on the basis of an analysis of a complex of historical sources using the methods of biography, prosopography, and microhistory, allows us to assert that he became a good example of zealous pastoral service for the Ukrainian people under the conditions of the Soviet totalitarian regime and in the revived independent Ukraine. At the same time, using the historiographic model "Church within the Church", we can confirm the presence in the activities of Father M. A. Fedorak of elements of formal loyalty and "double confessional self-identity", which was formed as a result of the historical circumstances of the formation of his personality and largely determined his active pastoral work, first as an Orthodox priest, his conflict with the Soviet totalitarian regime (which led to his imprisonment), and later found a final solution with his return to the bosom of the Ukrainian Greek Catholic Church legalized by the state. The important results of our research are the reconstruction of his pastoral work sequentially, first as an Orthodox priest in the villages of Kolodiivka, Dobrivlyany (Dobrovlyany) and Uzin (Uzyn) of the Stanislavsky district, Sadzhavka and Kubayivka (Kubayivka) of the Kolomyia district, Zhovten (Yezupil) of the Galician district, Hlubok (Hlyboke) of the Bogorodchansky district, Korshiv, Kazaniv, Lisky and Gody (Gody-Dobrovidka) of the Kolomyia district, Nyzhniv, Bratyshiv and Kutyska (Kutyshche), Zhukiv and Zhukotyn of the Tlumachsky district, and after his arrest and imprisonment in 1973–1975. – in the villages of Kolokolyn and Kozary in the Rohatyn district, Blyudnyky, Temerivtsi (Temirivtsi), Kurypiv, Pukasivtsi, Hannivtsi and Mezhyhirtsi in the Halych district, Yamnytsia in the Tysmenytsia district, and then as a Greek Catholic priest in the same village of Yamnytsia. Among the promising areas of research, in particular, is the reconstruction of the prosopographic portrait of the family of Father Mykhailo Fedorak, which will allow us to reveal the role of each such "little person" in the religious-ecclesiastical, cultural, professional, and public spheres of life of Ukrainian society.

Key words: Ukrainian Greek Catholic Church, Russian Orthodox Church, "Church within the Church", religious and confessional identity, priest, biography, Father Mykhailo Fedorak.

Постановка проблеми. У сучасній вітчизняній історіографії історії Української Греко-Католицької Церкви (далі – УГКЦ) XX століття значну нішу займають дослідження життєписів духовенства крізь призму еволюції особистої ідентичності, що дає змогу з'ясувати мотивацію їхньої діяльності. Окремої уваги дослідників заслуговує група священників, які у 1970–1980-х рр. формально належали до РПЦ, проте підтримували зв'язки з підпільним греко-католицьким духовенством, а під час легалізації УГКЦ у 1989–1991 рр. повернулися до її лона й активно сприяли її відродженню (Будз, 2010, с. 209–227). У цьому контексті об'єктом нашого дослідження став отець Михайло Андрійович Федорак (1921–1995).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній вітчизняній історіографії життєпис о. Михайла Федорака знайшов відображення в декількох науково-популярних публікаціях істориків-краєзнавців (Чемеринський, 1996, с. 7; Дейчаківський, 2002, с. 273–278; Кудлак, Боєчко, 2016, с. 6; Сміжак, 2016, С. 11; Смицнюк, 2021, с. 64–70), проте, на нашу думку, потребує ретельнішої реконструкції та з'ясування еволюції його «подвійної конфесійної самоідентичності» в контексті історіографічної моделі «Церква в Церкві» (Шліхта, 2012, с. 431; Говера, 2019, с. 90–91).

Метою статті є продовження реконструкції життя та діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака, пароха громади УГКЦ с. Ямниця поблизу Івано-Франківська (ранній період його біографії викладений у нашій попередній статті (Делятинський та ін., 2025)), приклад якого показує еволюцію поглядів і поведінки одного зі священників від практики православного «уніатськи настроєного» священника до повного

відновлення його греко-католицької релігійно-конфесійної індивідуальної самоідентифікації[1].

Виклад результатів дослідження. Продовжуючи життєпис священника, відзначимо, що невдовзі після священницьких свячень єпископ Йосиф Савраш видав 12 квітня 1958 р. «грамоту», якою призначив «священника Федорака Михайла Андрійовича настоятелем церкви св. Михаїла в Колодіївці з правом служіння в церкві Покрова Пресвятої Богородиці в Добрівлянах і в церкві Перенесення Мощей св. о. Николая в Узіні Станіславського благочиння» та доручив зареєструватися в уповноваженого у справах РПЦ при облвиконкомі (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 3). Того ж дня уповноважений Ради у справах РПЦ при РМ СРСР по Станіславській області видав о. Михайлові відповідну «довідку про реєстрацію духовенства», якою підтверджував «право здійснення церковних служб і треб» у церквах сіл Колодіївка, Добрівляни (нині с. Добровляни – Р. Д.) й Узінь (нині с. Узин. – *Р. Д.*) Станіславського району (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 2, 4зв). Тут, у с. Колодіївка, о. Михайло Федорак прослужив трохи більше одного місяця. Таке нетривале служіння, зокрема, було наслідком «релігійної політики» радянського режиму, що прагнув усіма способами скоротити мережу релігійних громад. Зрештою, варто зауважити, що внаслідок активного тиску місцевих органів радянської влади релігійна громада РПЦ в с. Колодіївка у 1961 р. призупинила свою діяльність, а в 1963 р. взагалі була знята з реєстрації обласним уповноваженим у справах релігій та знову відновлена лише в червні 1989 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 542, арк. 2, 5).

Уже 24 травня 1958 р. о. Михайло Федорак отримав від єпископа Йосифа Савраша нову «грамоту призначення» – настоятелем церкви Покрови Пресвятої Богородиці в с. Саджавка «з правом служіння» додатково в церкві святих апостолів Петра і Павла в с. Кубаївці (нині с. Кубаївка – *Р. Д.*) Ланчинського благочиння (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 8). Щоправда напередодні 23 травня 1958 р. обласний уповноважений своєю «довідкою про реєстрацію духовенства» обмежив служіння о. Михайла Федорака лише церквою в с. Саджавка, що згодом підтвердив черговою довідкою про реєстрацію від 17 червня 1958 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 9, 10). Згодом, 23 травня 1961 р., єпископ Йосиф Савраш видав новий «указ» про призначення о. Михайла «настоятелем церкви Покрова Пресв. Богородиці в с. Саджавка з правом служіння в церкві св. ап. Петра і Павла в Кубаївці Коломийського благочиння» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 11). Однак, напевно, уповноважений знову відмовився проводити реєстрацію на таких умовах (в особовій справі відсутня відповідна довідка). Однією з причин була активна релігійно-душпастирська діяльність священника, який, як зазначив дослідник І. Дейчаківський, «підняв парохію, відновив церкву. Влада намагалася закрити церкву, тому о. Михайло протестував. Йому пів року не дозволяли служити, а згодом примусово перевели до Корнева (насправді на іншу парафію – в с. Коршеві – *Р. Д.*)» (Дейчаківський, 2002, с. 274; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]). Зрештою, саму парафію в с. Саджавка закрили, і лише 1962 р. мусили знову зареєструвати (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 384, арк. 50-61). Тож уже під час служіння в с. Саджавка о. Михайло Федорак зустрівся з першими значними перешкодами з боку органів радянської влади в здійсненні своєї душпастирської праці, що згодом визначили певну «опозиційність» священника до радянського тоталітарного режиму.

Так, активна позиція о. Михайла Федорака невдовзі була жорстко «покарана» частими переміщеннями з однієї парафії на іншу. Так, 18 вересня 1962 р. єпископ Йосиф Савраш підписав «указ» про призначення о. М. А. Федорака «настоятелем церкви св. Николая в с. Жовтень (нині с. Єзупіль – *Р. Д.*) Галицького району і того ж благочиння», і аж 8 жовтня священник отримав довідку про реєстрацію від обласного уповноваженого (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 12, 13). Але вже 11 грудня 1962 р. його призначили «настоятелем церкви св. Димитрія в с. Глубока (нині с. Глибоке – *Р. Д.*) Богородчанського району і того ж благочиння», що того ж дня підтвердив довідкою уповноважений у справах релігій (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 14, 15). Так, через

[1] Дослідження біографії о. М. А. Федорака реалізовано в межах держбюджетної комплексної науково-дослідної теми «Реабілітована пам'ять: сторінки історії УГКЦ в особах» (№ 0123U103003 від 26.06.2023).

декілька днів, 14 грудня 1962 р., отримав нове призначення – «настоятелем церкви Успенія Богородиці в селі Коршів, з правом полагоджування релігійних требів у селах Казанів і Ліски» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 16, 17).

Однак і це призначення о. Михайла Федорака на парафію в с. Коршів спершу виявилося недовготривалим. Варто зауважити, що дослідники біографії священника часто помилково вказували на місця й терміни служіння на парафіях о. Михайла. Так, дослідники І. Дейчаківський і О. Смицнюк помилково вказують про його служіння начебто «тридцять років життя» в с. Корнів (Дейчаківський, 2002, с. 274; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; Смицнюк, 2021, с. 65). Однак, насправді, релігійна громада РПЦ у с. Корнів Городенківського району (розташована приблизно за 45 км від с. Корнів Коломийського району) вже в 1961 р. «офіційно» припинила існування та була знята з реєстрації обласним уповноваженим у справах релігій, а відновлена аж у 1989 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 113, арк. 5, 7). Тим часом дослідник А. Сміжак, окреслюючи без конкретної хронології початковий період виконання обов'язків «священника в церквах сіл Колодіївка, Саджавка, Єзупіль, Глибока, Жукотин, Нижнів», надалі вже підкреслює, що «з 14 грудня 1962 до 1973 рр. о. Михайло стає священником у с. Коршів Коломийського району» (Сміжак, 2016, с. 11). Однак виявлені документи дають змогу уточнити, що душпастирська праця о. М. Федорака в с. Коршів насправді поділялася на два періоди, перший з яких розпочався в грудні 1962 р. і тривав до жовтня 1964 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 27зв).

Свою душпастирську працю в с. Коршеві о. Михайло розпочав із належної організації релігійної громади та відновлення церкви, яка, за деякими свідченнями, «в час війни була конюшнею…» (Дейчаківський, 2002, с. 274; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; порівн.: Смицнюк, 2021, с. 65). Очевидно, активна душпатирська і громадська позиція священника знову ж таки суперечила намірам і заходам місцевої радянсько-партійної адміністрації щодо зменшення впливу релігії на населення, розробленим відповідно до постанови Рали міністрів СРСР від 16 березня 1961 р. «Про посилення контролю за виконанням радянського законодавства про культи» (Андрухів, 2004, с. 152). Зрештою, режим демонстрував певні «успіхи в боротьбі з релігією»: якщо станом на 1 січня 1962 р. в Івано-Франківській області налічувалося 597 релігійних громад, то станом на 1 січня 1963 р. залишилося лише 337, із них 147 громад були зняті з реєстрації як такі, що об'єдналися з іншими релігійним громадами; водночас із 337 дійсних громад Богослужіння відбувалися лише у 205 громадах, а в 132 – тимчасово не проводилися через відсутність священників, а наявним священникам заборонено було обслуговувати більше однієї громади (Андрухів, 2004, с. 168). Так, радянський режим використав інших православних священників у боротьбі з «опозиційним» о. М. Федораком. На думку А. Сміжака, «з 1963 р. о. Федорак береться під особливий контроль органами КДБ» (Сміжак, 2016, с. 11).

Невдовзі радянським спецслужбам поступово вдається зібрати відповідний «компрометувальний матеріал». Так, спершу о. Мирослав Кошик з с. Отинії та о. Юрій Федик з с. Хлібичина Коломийського району, які «сусідували з о. Федораком», поскаржились Івано-Франківському благочинному о. Дмитру Валіхновському на поведінку вірян своїх релігійних громад, які «вимагають від них, щоби і вони служили богослужіння, як служить Федорак у Коршові, говорили, що він відправляє по-давньому, то значить по уніатськи, і нічого не боїться так, як ви!…» (цит. за: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 18; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11; Смицнюк, 2021, с. 65). Надалі з метою перевірки фактів «канонічних порушень» Івано-Франківський благочинний о. Дмитро Валіхновський, очевидно, за сприяння органів КДБ, таємно направив 24 жовтня 1963 р. на недільне Богослужіння, яке відправляв о. Михайло Федорак у церкві с. Коршів, свого «агента» – «свідка», яким став «один чоловік, який добре знає православний устав, бо сам бере участь у співі богослужінь» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 18).

Про візит цього «агента», як підкреслив «доповідач», о. Михайло не здогадувався, тому «не міг змінити своїх уніатських «витівок»…». Зрештою, сам «свідок» детально розповів про «такі порушення православного уставу», які «зробив свящ. Федорак»: «…Проповідь говорив з проповідниці на церкві, а не на солії, як всі священники говорять, перед проповіддю і після неї на колінах з всіма людьми говорив

Отче наш – як було за унії, що є проти православного уставу. Православну ієрархію ані державних властей не згадував, в церкві держать жінки хоругви і свічки уніатські довгі. На проповіді сварив молодь, чому не ходить до церкви. Чашу не відносив на жертівник по уставу, але по уніатськи держав на престолі і аж по закінченні Служби відносив її на жертівник. У церковному крилосі вся католицька ієрархія стоїть не вичорнена, Йосиф і інші, богослужебні книги – нічого не зроблено. Він хвалився, що був декан Михаліха (о. Костянтин Михаліха – *Р. Д.*) з Коломиї на візитації і ствердив, що все в порядку. І дальше все осталось, як і було. Цей священник Федорак відправляє вже давно заборонену латинську «суплікацію» на колінах. священник Федорак робить між священниками і вірянами деморалізацію. А робить це тому, щоб воскресити унію і догодити людям та мати користі. Можна сказати, що це йому вдається, люди горнуться і церква повна народу, що не можна пройти…» (цит. за: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 18–19; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11).

Так, 11 грудня 1963 р. Івано-Франківський благочинний о. Дмитро Валіхновський подав до уповноваженого Ради у справах РПЦ в Івано-Франківській області О. П. Атаманюка «докладну», у якій не тільки виклав згадані вище факти, а й дав власну оцінку о. Михайла Федорака: «…Можна сказати, що своїми поступками він має успіхи у вірян своїх і других сіл, які тужать за унією. А для священників православних, які служать православний устав у богослужіннях і виконують чесно всі розпорядження, Федорак робить шкоду, як також для Православної Церкви…». Він просив органи влади, не розкриваючи особи «автора докладу» (тобто самого о. Д. Валіхновського), вжити необхідних заходів – «такого уніата викрити» і відповідно покарати або ж «приказати йому навчитися заховувати православний устав», до того ж «усі ці факти відомі єпіскопу і секретареві в Єпархії, одначе ніякі міри не прийнято» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 18зв). Очевидно, зібраного «компромату» органам КДБ вистачило для здійснення «виховного тиску» на священника, зокрема, шляхом чергового переміщення на іншу парафію. Характерно, що 13 квітня 1964 р. сам уповноважений у справах РПЦ О. Атаманюк в кінці тексту «докладної» написав таку резолюцію: «Зміст документа і автор не розкривалися. По фактах усе заперечує, крім служби з проповідальниці. Дано роз'яснення та попередження» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 18зв).

Уже 27 жовтня 1964 р. єпископ Йосиф Савраш призначив о. Михайла Федорака «настоятелем церкви св. Михаїла в с. Нижнів, з правом полагоджувати релігійні треби вірянам на їх прохання в сс. Братишів, Кутиська (нині с. Кутище – *Р. Д.*) Городенківського благочиння і того ж району», що 3 листопада 1964 р. підтвердив уповноважений у справах релігій (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 19, 20).

Невдовзі, однак, о. Михайло Федорак знову повернувся до своєї попередньої парафії. Спершу «указом» від 4 січня 1965 р. єпископ Йосиф Савраш «поручив» о. Михайлові тимчасово «відслужити Богослужіння в церкві «Свято-Успенській» в с. Коршеві Коломийського благочиння і того ж району в днях 7 січня, 9 січня, 14 січня і 19 січня 1965 року» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 22). Того ж дня, 4 січня 1965 р., обласний уповноважений у справах РПЦ О. Атаманюк видав йому довідку про реєстрацію, у якій вже не вказувалося жодних обмежень на період служіння в релігійній громаді «Спас-Успенської» церкви с. Коршів Коломийського району (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 21). Імовірно, спецслужби вирішили «дати свободу» священникові на деякий час, щоб продовжити спостереження за його діяльністю. Зрештою, 25 січня 1965 р. єпископ Йосиф Савраш видав новий «указ», яким призначив о. Михайла Федорака на постійне місце служіння – «настоятелем церкви «Свято-Успенської» в с. Коршеві, з правом полагоджувати релігійні треби вірянам на їх прохання в сс. Казанів, Ліски, – Коломийського району і того ж благочиння» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 23). Отже, після короткої перерви, пов'язаної із тимчасовим переміщенням на іншу парафію, у січні 1965 р. фактично розпочався другий період душпастирського служіння о. Михайла Федорака в с. Коршеві, який тривав до його арешту 1973 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 27зв, 32зв).

У цей же період єпархіальне управління Івано-Франківської та Коломийської єпархії РПЦ, імовірно, за «сприяння» органів КДБ спонукало його здобути вищу богословську

освіту в системі духовних навчальних закладів РПЦ. У 1965 р. о. Михайло Федорак вступив на заочний відділ Московської духовної семінарії РПЦ в м. Загорську, яку закінчив 1970 р. (за іншою версією, викладеною священником в автобіографії 14 жовтня 1975 р., він навчався в цьому закладі у 1966–1971 рр.) (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 27, 28зв, 31, 32зв; порівн.: Дейчаківський, 2002, с. 274; Смицнюк, 2021, с. 65; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

Окрім того, певним проявом начебто високої довіри до нього стали два наступних призначення на тимчасове виконання священницьких обов'язків. Так, 13 лютого 1967 р. єпископ Йосиф Савраш видав «указ» про призначення о. Михайла Федорака «тимчасово, це є 1 раз в місяць і більші празники служити богослуження в «Свято-Воскресенській» церкві в с. Жукотин, з правом полагоджувати релігійні треби вірян на їх прохання в с. Жуків Тлумацкого району і того ж благочиння», що 20 лютого 1967 р. підтвердив обласний уповноважений у справах РПЦ (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 24, 26), а 27 листопада 1967 р. – призначив «тимчасово служити… в «Свято-Юрській» церкві в с. Годах Коломийського району і того ж благочиння» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 25). Водночас варто підкреслити, що служіння о. М. Федорака в релігійних громадах с. Жукотин і с. Годи (нині с. Годи-Добровідка – *Р. Д.*) було тимчасовим, а тому основним місцем його душпастирської праці залишалася релігійна громада в с. Коршів. Водночас, очевидно, органи МВС і КДБ в цей час продовжували відстежувати діяльність цього священника, збираючи «компромат» і шукаючи відповідної нагоди для переслідування та репресій.

Спершу предметом особливої уваги органів КДБ стали активна душпастирська праця та достатнє майнове становище священника. У 1968 або 1969 рр. о. Михайло Федорак був тимчасово затриманий органами міліції за декілька мішків картоплі, які безкоштовно зібрали йому віряни (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 39). Однак, як зауважив А. Сміжак, «дрібні порушення російських православних канонів о. Федораком чим раз тим більше наражали його на небезпеку» (Сміжак, 2016, с. 11). Врешті, у липні (або, за іншими даними, у серпні) 1973 р. о. Михайла Федорака арештували органи міліції та прокуратури за сфабрикованою справою (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 31, 35).

У своєму листі до уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Івано-Франківській області від 27 серпня 1973 р. старший слідчий прокуратури Львівської області В. Тупчій, повідомляючи про розслідування «кримінальної справи за звинуваченням Федорака Михайла Андрійовича та інших, обвинувачених у порушенні законодавства про релігійні культи», просив надіслати «дані про діяльність Федорака як служителя культу», зареєстровані випадки порушень законодавства про культи та інші «компрометувальні матеріали» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 37). У відповідь обласний уповноважений у справах релігій С. Ганженко, вказуючи анкетні відомості про священника, дав йому таку характеристику: «*Федорак характеризується як уніатсько настроєна особистість* (виділення курсивом наше – *Р. Д.*). Будучи настоятелем церкви в с. Коршів, проводив богослужіння за уніатським обрядом. Так, наприклад, ще в 1963 році було встановлено, що Федорак перед проповіддю і після її закінчення ставив прихожан на коліна, як передбачено уніатським обрядом. По уніатськи виконував й інші обряди. Федорак в своїх проповідях осоромлював молодь за те, що вона не відвідує церкви. Серед вірян проводив роботу у напрямку відродження унії. Разом з дружиною займався поборами серед вірян. У 1963 або 1964 р. побудував у м. Івано-Франківську двоповерховий будинок, по вулиці Селянська № 15, маючи на утриманні двох стареньких батьків, дружину і четверо дітей…» (цит. за: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 38; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11). Окрім відомого затримання міліцією за мішок картоплі у 1968 чи 1969 р., уповноважений С. Ганженко додав ще декілька дрібних «порушень» та сфабрикованих (згодом зовсім не підтверджених, навіть навпаки – спростованих) фактів «кримінального минулого» священника: «за даними Івано-Франківської міської прокуратури за 1963 р. Федорак М. А. нібито придбав фіктивний атестат про закінчення вечірньої школи-десятирічки, який мав намір використати для вступу в Одеську духовну семінарію. У 1972 р. Федорак нав'язав релігійній громаді прийняти

псаломником Коржинського Василя Миколайовича, 1912 року народження, який був його родичем… Коржинський був знятий з реєстрації. У 1973 р. Федорак схвалив особисто кандидатуру на псаломника, одного з мешканців Косівського району, який усупереч законодавству про культи залучався ним для проведення богослужінь без реєстрації в апараті уповноваженого…» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 39).

Варто зауважити, що майже всі звинувачення були сфабриковані. Зокрема, як уже раніше згадувалося, свій атестат про повну загальну середню освіту о. Михайло легально здобув у 1947 р. у Станіславському державному учительському інституті. Щодо дяка Василя Коржинського, то насправді, як свідчить п. Марта Бурак, о. Михайло на парафії «його застав вже, а не зробив псаломщиком, як це говорять архівні довідки) (це його син Михаїл у майбутньому став нашим зятем), він мав гарний голос, був з дяківської родини» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 3).

Тож, на нашу думку, реальною причиною репресивних дій проти о. Михайла Федорака, на нашу думку, була його активна душпастирська праця з проявами «уніатських настроїв», що визначала його «опозиційність» до радянського режиму. Характерна деталь, яка розкриває реальні мотиви репресій уміщена в офіційній характеристиці на священника, виданій (на жаль без позначення дати, але, як випливає з контексту змісту, не пізніше 1973 р.), очевидно, на вимогу прокуратури або уповноваженого. У цій характеристиці на о. М. А. Федорака секретар єпархіального управління Івано-Франківської і Коломийської єпархії РПЦ о. Василь Дорош прямо зазначав: «За час своєї священичої праці, хоча і був шанований віряни, одначе ***найбільшою його похибкою було двоїння – вдавав православного, але додержувався давніх уніатських практик*** (виділення жирним курсивом наше – *Р. Д.*). Держався проуніатських поглядів, були в нього й канонічні нарушення, які випливали за недодержанними положеннями 16 пунктів, встановлених посланням трьох Архієпископів після Львівського Собору, що відбувся в 1946 році. Деколи вмішувався в справи керівництва Церковної Ради, чим створював конфлікт та непорозуміння з місцевою владою» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 34).

Формальною причиною для порушення кримінальної справи, як згодом вказував сам о. Михайло Федорак у своїй заяві до обласного уповноваженого у справах релігій від 3 липня 1975 р. та дослівно (!) повторено в «офіційній» автобіографії від 14 жовтня 1975 р., стало те, що він «у цьому ж 1973 р. допустив помилку у своєму житті, а саме, купив молитовники у невідомої людини, однак не реалізувавши їх, був арештований і засуджений по ст. 148 на 3 роки як такий, що займався забороненим промислом» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 32, 42).

Дослідник І. Дейчаківський зазначає, що причиною арешту «стало те, що священник намагався забезпечити всіх вірних молитовниками. Можливості для друку на той час були лише у Львові, де він їх і замовив. Коли молитовники забрали з друкарні, то отець залишив їх в камері схову на залізничному двірці. Повернувшись, він не зміг її відкрити. Довелося викликати міліцію, яка, в свою чергу, почала дізнаватися, що в камері схову. Після цього було арештовано шість священників, серед яких і о.о. Федорака, Соколача (насправді, Антона Соколана – *Р. Д.*), Кривого та інших, а також багато працівників друкарні. Владою після цього було закрито вісімнадцять церков. Органи вчинили обшук в івано-франківському будинку пароха, а також на квартирі у Корневі (насправді, в с. Коршеві – Р. Д.). Забрали багато літератури. Так, було конфісковано його майно…» (Дейчаківський, 2002, с. 274; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

Архівні матеріали з особової справи священника дають змогу розкрити деякі деталі та причини арешту. У рукописній «Довідці на колишнього священника в с. Коршів Коломийського району Федорака Михайла Андрійовича…» від 28 вересня 1975 р., виданої, імовірно, співробітником міліції старшим референтом Пономарьовим, зазначалося, що «в серпні 1973 р. Федорак був арештований органами міліції, а в лютому 1974 р. Львівським обласним судом засуджений за ст. 138 ч. 2, ст. 79 ч. 2, ст. 148 і ст. 150 КК УРСР до трьох років позбавлення волі з конфіскацією майна. Із вироку по справі на Федорака видно, що засуджені Василина, Синишин, священники Кривий і Гаврилюк з 1969 р. до липня 1973 р., а з літа 1972 р. священники Соколан і Федорак М. А. систематично займалися

організованою діяльністю, спрямованою на порушення закону про відділення церкви від держави. З метою виготовлення і поширення серед вірян ворожої уніатської церковної літератури священник Кривий в 1971 р. організував ворожу групу, в яку спершу втягнув начальника Львівського технікуму Синишина і Гавриляка, а потім священників Соколана і Федорака, які працювали в Івано-Франківській області. Вказаною групою було надруковано і поширено 2 250 екземплярів уніатських брошур, календарів і молитовників серед вірян. Федорак особисто отримав від учасника вказаної групи Василина для поширення серед вірян 50 колядників, 10 требників і 50 молитовників і за все це заплатив Василині 500 рублів…» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 35-36). Окрему увагу слідчі приділили родині о. М. Федорака, з'ясувавши деталі соціального статусу його найближчих родичів – трьох сестер і двох братів, дружини і дітей, з них двоє – брат Іван Федорак і зять Любомир Коржинський – були священниками (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 30).

Особливості слідчого процесу щодо о. Михайла Федорака та відбуванням ним покарання дослідник І. Дейчаківський розкрив на основі спогадів самого священника та його парафіян: «…Після семи місяців слідства й перебування в камері-одиночці о. Михайла перевели в загальну тюрму у Львові. Умови були жахливі. Безперервні допити, незгасаюче яскраве світло у камері, яким давили на психіку людей, остаточно виснажили отця, перетворивши його на старця. Тому в'язні називали його "дід". Серед засуджених було декілька добрих людей, які старалися допомогти о. Федораку. І хоча з нього насміхалися, забирали передачі та їжу, ніхто бити не наважувався. Дуже страшними були етапи. У таборі працював спершу на заводі, але недовго. У в'язниці стратив всі сили, тому його перевели на свиноферму, де було трохи легше, а, головне, спокійніше. З 1973 по 1975 рік отець Михайло відсидів у Сімферопольській тюрмі. Тут перехворів тифом…» (Дейчаківський, 2002, с. 274–275; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; порівн.: Смицнюк, 2021, с. 65–66).

Варто уточнити деякі деталі. В особовій анкеті від 14 жовтня 1975 р. сам о. Михайло Федорак зазначив, що його термін судимості тривав з липня 1973 до лютого 1975 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 31). Враховуючи, що сам процес слідства тривав майже сім місяців, то загальний термін відбування покарання, до якого включали й час перебування в слідчому ізоляторі, становив один рік і сім місяців. Уже 25 лютого 1975 року о. Михайло Федорак був звільнений з тюрми через амністію, а 2 березня 1975 р. він прибув додому в Івано-Франківськ (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 42; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11; Дейчаківський, 2002, с. 275; Смицнюк, 2021, с. 66; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

Однак навіть після відбуття покарання радянський режим намагався всіляко принизити священника. Для повернення до священичого служіння о. Михайлові довелося докласти значних зусиль. У своїй заяві на ім'я уповноваженого Ради у справах РПЦ в Івано-Франківській області 3 липня 1975 р. він писав: «Після звільнення я зголосився до Архієпископа Кир Йосифа і до Уповноваженого по справах релігії з усним та письмовим проханням про відновлення мене на посаду священника. Незважаючи на те, що мій стаж псаломщика нараховує 14 років, а стаж священника 17 років, мені було відмовлено в реєстрації…» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 42–43). У цей час уповноважений у справах релігій в Івано-Франківській області, як пізніше згадувала п. Марта Бурак, намагався принизити священника, кажучи, що «пора змінити капелюх на кашкет і піти працювати на колію, щоб хоч якусь користь принести суспільству» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 4). Проте о. Михайло наполягав на своєму праві на душпастирську працю. Обґрунтовуючи своє прохання, о. М. Федорак послідовно аргументував: «Як довголітній служитель при Церкві, який в 1971 році закінчив Московську духовну семінарію, я вважаю себе повноцінним православним священником, при цьому обіцяю свою помилку виправити своєю чесною працею і більше ніколи в житті не допустити помилки, маючи на увазі минулу, за яку я так тяжко заплатив своїм здоров'ям та приниженням себе і своєї сім'ї… Додаю і те, що мене часто викликають в органи міліції та попереджують в тому, що я повинен чимскоріше відновитись на роботі і з місця роботи занести справку у відповідний відділ міліції. У протилежному випадку я буду переданий до суду за ухилення від роботи…» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 43).

Останню обставину частково відзначив і співробітник міліції Пономарьов у «довідці» від 29 вересня 1975 р., який писав: «В березні 1975 р. Федорак був звільнений з ув'язнення і на роботу нами не приймався, а 26 вересня 1975 р. голова Ради у справах релігій при РМ УРСР тов. Литвин дав строгу вказівку надати Федораку посаду священника» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 36; порівн.: Дейчаківський, 2002, с. 275; Смицнюк, 2021, с. 66; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

Уже 27 жовтня 1975 р. архієпископ Івано-Франківський і Коломийський Йосиф Савраш видав «указ» № 531, а уповноважений Ради у справах релігій в Івано-Франківській області підписав довідку № 115 про призначення о. Михайла Андрійовича Федорака «настоятелем церкви св. Йоана Хрестителя в с. Колоколин Рогатинського району й того ж благочиння» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 40, 41, 48; порівн.: Дейчаківський, 2002, с. 275; Смицнюк, 2021, с. 66; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

У цей період трапився один цікавий інцидент, який, на нашу думку, свідчить про агентурно-оперативні заходи органів КДБ щодо перевірки лояльності священника. Про цей випадок доповідав 18 лютого 1976 р. секретар канцелярії Івано-Франківського і Коломийського архієпископа митрофорний протоієрей В. Дорош: «Дня 27 січня 1976 року священник Федорак Михайло Андр[ійович], який працює священником в с. Колоколин, Рогатинського р[айо]ну доповів в Єпархіяльному Управлінні, що Церковна Рада названого села організовано провела під час Різдвяних Свят коляду, ходили по селу та збирали гроші «на церкву». Крім цього, по селу ходила молодь з вертепом «шопкою», яка також збирала гроші на церкву. 14 січня 1976 року, в день святкування Нового року, також ходила т. зв. маланка, подібно як у свята з вертепом, ходила молодь по селу та збирали гроші на церкву. (Згадану «маланку» уряджували там тому 20 років). 20 січня 1976 року, в день престольного празника «Собор Іоанна Предтечі», жінки ходили з хрестом, збираючи при тому гроші. Про те все доповідав священник Федорак, знімаючи зі себе всяку відповідальність, що він не організовував та з тим не має нічого спільного, тим більше, що Церковна Рада цілковито з ним не числиться» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 422, арк. 18). Характерно, що на цій «доповідній» В. Дороша було покладено дві «резолюції» про «взяття до відома» поданої інформації, очевидно, уповноваженим РСРК по Івано-Франківській області О. Атаманюком, який, зазвичай, тісно співпрацював з органами КДБ.

Рівно через рік після першого післяв'язничного призначення, 28 жовтня 1976 р., о. Михайлові Федораку дозволили, зберігаючи парафію в с. Колоколин, додатково «тимчасово служити в церкві св. Парасковії с. Козарі Рогатинського району й того ж благочиння» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 44, 45, 49).

Однак менш ніж через пів року, 30 березня 1977 р., о. Михайло Федорак був переведений уже на інше місце служіння та призначений «священником-настоятелем церкви Різдва Пречистої Діви Марії в селі Блюдники Галицького району з правом полагоджування, на бажання вірян, релігійних требів, там же й у селах Темерівці (нині с. Темирівці – *Р. Д.*), Курипів, Пукасівці та Ганнівці Галицького району й того ж благочиння» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 46, 47, 52: порівн.: Сміжак, 2016, с. 11). Йому на допомогу в травні 1977 р. призначено нового псаломщика – Яськіва Григорія Федоровича (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 49, арк. 55), якого в грудні 1978 р. змінив Дутка Іван Панькович (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 49, арк. 58, 69). Тим часом 3 жовтня 1977 р. о. Михайло Федорак отримав дозвіл додатково служити в церкві св. великомучениці Параскевії в с. Межигірці Галицького району та благочиння (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 50, 51; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11). Очевидно, що навіть такий перелік місць служіння вказує, що о. Михайло Федорак мусив докласти чимало зусиль для організації душпастирської праці серед вірних, залишаючись під пильним наглядом органів КДБ, що прагнули його знову скомпрометувати або принаймні чинити на нього значний психологічний тиск.

Черговим етапом у його душпастирській праці стало переведення на нову парафію: 4 грудня 1981 року о. Михайло Федорак був призначений священником-настоятелем церкви св. Миколая в с. Ямниця Тисменицького району та однойменного благочиння Івано-Франківської і Коломийської єпархії РПЦ (Сміжак,

2016, с. 11; Дейчаківський, 2002, с. 275; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; порівн.: Смицнюк, 2021, с. 66). Цікаво, що в особовій справі священника самого указу архієпископа Івано-Франківського і Коломийського про призначення на нову парафію не збереглося, тим часом уповноважений Ради у справах релігій по Івано-Франківській області довідку про реєстрацію священника на цій парафії за № 156 видав навіть дещо раніше, ще 28 листопада 1981 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 56).

Уже з перших днів о. Михайло Федорак розпочинає активну душпастирську працю, дбаючи насамперед про відновлення храму, який потребував серйозного ремонту. За свідченнями сучасників, церква св. Миколая «потребувала великої праці для відновлення. Була в дуже занедбаному стані. Через зруйнований дах потрапляли сніг та дощ. Отець Михайло дуже багато їздив по церквах Івано-Франківської та Львівської областей, фотографував найкращі образи. Він був знайомий з кількома художниками зі Львова, які мали вищу художню освіту і згодилися здійснити розписи в ямницькій церкві. Упродовж кількох років церква зовсім змінила свій вигляд. Її було відремонтовано й відреставровано. Придбане церковне майно. Вона знову стала однією з найкращих у сфері» (Дейчаківський, 2002, с. 275; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; порівн.: Смицнюк, 2021, с. 66; Сміжак, 2016, с. 11). Дослідник церковної архітектури о. О. Смицнюк додає, що «робота потребувала величезного зусилля: вирівнювали стіни, зробляли щілини між кінцями зрубу, шпаклювали та ґрунтували основу стін під розписи. Роботи тривали з 1983-го до 1987 р.» (Смицнюк, 2021, с. 66).

Однак, очевидно, така активність священника викликала відповідну реакцію органів КДБ. Уже в 1982 р. ними знову інспіровано скаргу на священника на адресу уповноваженого Ради у справах РПЦ (далі – РСРПЦ). У цій заяві-скарзі від імені «мирян с. Ямниця» з незрозумілим підписом якогось аноніма, датованій 13 лютого 1982 р., зазначалося, що вони звертаються «у зв'язку із самочинством нашого священника Федорака М., котрий всупереч духовного статуту вводить в нас на парафії для себе вигідні закони. Кожного місяця першої неділі всі гроші з квесту забирає собі, крім того, без відома церковного комітету самочинно ходить вечором по хатах і хрестить дітей. А також в обхід церковної каси приймає замовлення на службу Божу, спомини за здоров'я і за померлих…» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 53; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11; Смицнюк, 2021, с. 66). Однак релігійна громада виступила на захист свого священника. У своєму «поясненні» на адресу уповноваженого РСРПЦ від 22 лютого 1982 р. за підписами касира Б. Я. Когуча та голови ревізійної комісії В. І. Дейчаківського підкреслено, що «ніхто з церковної двадцятки села Ямниця заяви про порушення священником Федораком законодавства про культи і зловживання не писав. Чий підпис на заяві від 13 лютого цього року… не знаємо, все, що сказано в заяві… не підтверджуємо. Все це видумка!» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 53; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11).

Зрештою, сам о. Михайло Федорак у своєму листі-поясненні до уповноваженого РСРПЦ від 16 лютого 1982 р. послідовно й аргументовано довів, що «скарга, яка на мене написана будь-то би від когось з церковного комітету не є правдою», оскільки: «1) за час Служби Божої Комітет збирає квесту, а коли я кінчаю Сл. Божу Комітет гроші вже порахував і вложив в касову книгу; 2) Служби Божі, які служаться в будні дні, вписує церковний комітет касир, а люди, яких була Сл. Божа, приносять мені квитанцію; 3) дітей я хрестив під час великих морозів в хаті голови Ревізійної комісії, який мешкає біля церкви, в присутності церковного касира, який вписував це в книгу хрестин і видавав мені квитанцію; 4) я заходжу час від часу в гості в Ямниці до своєї рідної сестри, яка тому 20 років вийшла в Ямниці заміж і там живе; 5) на слова Уповноваженого Беспалова про те, що він при перевірці церкви в Ямниці говорив голові Рев. Комісії, що я служу Сл. Божі без квитанції, заявляю, що це наговорив не мене сам голова Рев. Комісії з якихось ворожих до мене поглядів, бо Уповноважений Беспалов цього йому не говорив; 6) уся скарга не мене, яка написана нібито від церковного Комітету, є фальшива, а писав це не церковний комітет, а якісь ворожо до мене наставлені люди, а може тільки одна особа, що прикривалась церковним комітетом» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 54–54зв.; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11; Смицнюк, 2021, с. 66).

Цілком очевидно, що цього разу, 1982 р., провокація органів КДБ зазнала невдачі, оскільки о. Михайло Федорак користувався підтримкою релігійної громади с. Ямниця. Зрештою, внаслідок проведеної 15–17 серпня 1983 р. за дорученням Тисменицького райвиконкому окремою ревізійною комісією перевірки діяльності священника і церкви «порушень фінансово-господарської діяльності релігійної громади с. Ямниця не виявлено» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 3, спр. 574, арк. 51). Завдяки цьому йому вдалося ще більше згуртувати вірян і, як уже раніше зазначалося, завершити в 1987 р. ремонт церкви св. Миколая.

Водночас радянський тоталітарний режим продовжив психологічний тиск на священника та його родину. Так, його наймолодша дочка Марта, яка з відзнакою закінчила факультет іноземних мов Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені В. Стефаника і розпочала працювати вчителем англійської мови в одній зі шкіл міста Івано-Франківська, саме в 1982 р. зазнала психологічного тиску з боку місцевого партійного комітету та уповноваженого Ради у справах релігій, а також була звільнена з роботи й позбавлена диплому, який вдалося повернути аж у 1992 р. (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 2). Очевидно, і самого о. Михайла Федорака часто викликали до себе на «співбесіди» уповноважені Ради у справах релігій в Івано-Франківській області Мирон Дерев'янко, Матейко, Інжиєвський (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 2), які прагнули добитися принаймні зменшення душпастирської активності священника. Проте це не завадило о. Михайлові Федораку підтримати окремих представників молодого покоління в їх прагненні навчатися в духовній семінарії, незважаючи на можливі репресії з боку органів КДБ; серед них були, зокрема, пізніші священники Михайло Коржинський, Михайло Бурак, Стефан Комарницький (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 4).

Упродовж своєї душпастирської праці в с. Ямниці, що межувало з обласним центром м. Івано-Франківськ, о. Михайло Федорак, очевидно, налагодив добрі відносини зі священниками та єпископами катакомбної Української Греко-Католицької Церкви. У цей час, за свідченням його дочки п. Марти Бурак, «тато мав зв'язок з «непідписаними священниками». Пам'ятаю, як перед Різдвом і Великоднем тато брав мене і ми разом йшли на наш базар коло Ратуші, тато купував кілька кілограм шинки і слоїк меду і ми ввечері несли такі презенти до них додому по різних адресах. Я чекала надворі, а тато заносив до хати. Тато підтримував також вдів по священниках, бо я сама друкувала їм святочні привітання і не раз сплакувала сама, так зворушливо тато укладав текст… Тато регулярно відвідував владику Софрона Дмитерка і монахинь…» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 4).

Активізація руху за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви у 1987–1989 рр. значно вплинула на погляди й суспільно-релігійну діяльність самого о. М. Федорака. Щодо цього його дочка п. М. Бурак згадувала: «Дуже добре пам'ятаю роки відродження Греко-Католицької Церкви. Блаженної пам'яті Владика Павло Василик і (тоді ще отець) владика Микола Сімкайло були частими гостями в нашій хаті, вони вели довгі розмови вечорами. То були дійсно історичні часи великих змін у Церкві і державі…» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 4). У вересні-жовтні 1989 р. о. Михайло Федорак, за спогадами деяких очевидців, був частим відвідувачем при розкопках могил жертв радянського режиму в урочищі Дем'яновому Лазі, а відтак, коли вирішили провести перепоховання останків жертв, він порадив, як організувати й провести поминальні Богослужіння силами духовенства Греко-Католицької Церкви, яка на той момент ще не була офіційно визнана державою (Дейчаківський, 2002, с. 276; Смицнюк, 2021, с. 69; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]). Очевидно, що саме тоді настав сприятливий переломний час для відновлення особистої релігійної самоідентифікації священника, який тривалий час переживаючи конфлікт «подвійної ідентичності» внаслідок формальної лояльності до атеїстичного режиму і православної церкви, вирішив, нарешті, повернутися до Української Греко-Католицької Церкви, яка добивалася державної легалізації та фактично починала відроджувати свої структури.

Дня 30 жовтня 1989 р., о. Михайло Федорак з благословення на той час катакомбного

єпископа УГКЦ Павла Василика вирішив разом із релігійною громадою церкви св. Миколая с. Ямниця здійснити перехід з лона РПЦ до рідної за духом віри УГКЦ (***Додаток 4***). Про цю подію як один із перших актів переходу від РПЦ до УГКЦ в Івано-Франківській області, як стверджують сучасники і дослідники, «кілька днів повідомляло радіо "Свобода"», тим часом «дехто із знайомих отця, наляканий сміливістю священника і очікуванням розправи над ним, припинили з ним спілкуватися, не заходили в гості. Але процес національного та релігійного відродження зупинити було вже неможливо …» (Дейчаківський, 2002, с. 275–276; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; порівн.: Смицнюк, 2021, с. 68; Сміжак, 2016, с. 11). Варто згадати, що лише 20 листопада 1989 р. було опубліковано постанову Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР про дозвіл на реєстрацію релігійних громад греко-католиків в Україні (Сергійчук, 2001, с. 457–458), чим фактично держава легалізувала фактично наявні, до того часу підпільні, «катакомбні» осередки структур УГКЦ.

Урешті, 3 грудня 1989 р. уповноважений Ради у справах релігій в Івано-Франківській області Мирон Дерев'янко змушений був видати о. Михайлові Федораку довідку за № 191 про реєстрацію «священником УГКЦ св. Миколая релігійної громади с. Ямниця Тисменицького району» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 60). Згодом о. Михайло Федорак, бажаючи відзначити подію переходу громади с. Ямниця до УГКЦ, як стверджує очевидець і дослідник о. О. Смицнюк, «замовив місцевому художникові Антонові Марикові ікону свмч. Йосафата Кунцевича», яка, збережена дотепер, «мала символізувати єдність ямницької церкви з Апостольським Престолом» (Смицнюк, 2021, с. 68–69).

У 1990-х рр. о. Михайло Федорак розгорнув активну душпастирську працю в с. Ямниця, пов'язану з відродженням структур та релігійно-церковного життя УГКЦ. У цей час релігійна громада церкви св. Миколая с. Ямниця була зареєстрована місцевими органами державної влади як парафія УГКЦ, а Івано-Франківський єпископ-ординарій УГКЦ Софрон Дмитерко видав о. Михалові Федораку спеціальне «посвідчення» за № 480 від 29.11.1990 р. (***Додаток 3***) про те, що «він дійсно Український Греко-Католицький священник і обслуговує с. Ямниця Тисменицького району» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 61). У структурі УГКЦ парафія св. Миколая с. Ямниця на той час входила до структури Тисменицького деканату Івано-Франківської єпархії УГКЦ (Шематизм Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 1995, с. 74).

У той час о. Михайло Федорак організував при церкві св. Миколая товариство «Апостольства молитви», запровадив щонедільне тримання хоругов молоддю, що належала до товариства «Пласт», під час Богослужіння, проводив підготовку до першої Сповіді та Причастя. У співпраці зі школою започаткував катехизацію молоді, яку заохотив до відвідування щонедільних та святкових Літургій, відправи Хресної Дороги, Святої Години та Маївки. У такий спосіб він значно активізував релігійно-церковне життя парафії. Водночас він займав активну громадянську позицію, адже, як свідчить очевидець і дослідник І. Дечаківський, при кожній нагоді «освячував майже всі патріотичні акції початку 90-х років, започатковані демократичними організаціями. Його виступи й проповіді – глибоко продумані по формі та національно-патріотичні за змістом – стали визначальними в процесі формування релігійного й суспільно-політичного світогляду його парафіян» (Дейчаківський, 2002, с. 276, 277–278; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

Така жертовна душпастирська й громадська праця о. Михайла Федорака невдовзі була відзначена врученням йому 14 листопада 1994 р. з рук єпископа-ординарія Івано-Франківської єпархії УГКЦ Софрона Дмитерка високої церковної нагороди – мітри, яка стала найвищою відзнакою його жертовного служіння та заслуг (Дейчаківський, 2002, с. 276; Смицнюк, 2021, с. 70; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]).

Невдовзі о. Михайло, зважаючи на виснаження здоров'я через переслідування радянським режимом та активну ревну душпастирську працю, почав важко хворіти. Відтак, 13 квітня 1995 року о 9 годині ранку о. Михайло Федорак помер (Дейчаківський, 2002, с. 276; Смицнюк, 2021, с. 70; Церква св. Миколая с. Ямниця…, [б/д]; Сміжак, 2016, с. 11). Похорон відбувся за участі великої кількості людей, які прийшли його вшанувати. Похований о. Михайло Федорак на місцевому старому цвинтарі поблизу

церкви в с. Ямниця (***Додаток 5***) (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 1).

У 2019 р. з нагоди 20-літнього ювілею легалізації Української Греко-Католицької Церкви з ініціативи місцевого пароха о. Богдана Куриліва на фасаді церкви св. Миколая в с. Ямниця встановлено пам'ятну дошку (***Додаток 6***).

У серпні 2021 р. родина священника організувала день пам'яті з нагоди 100-ліття з дня народження о. Михайла Федорака, під час якого, як згадувала п. Марта Бурак, «за великої підтримки настоятеля отця мітрата Богдана Куриліва була відправлена Свята Служба Божа в церкві за участю трьох священників і панахида за татом і мамою (вони похоронені поруч) на цвинтарі. Зворушливі слова над могилою проголосив найстарший внук світлої пам'яті мітрофорний протоієрей Андрій Коржинський» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 1).

Висновки та перспективи дальших досліджень. Проведена на основі аналізу комплексу історичних джерел методами біографістики, просопографії та мікроісторії реконструкція життя та діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака (1921–1995) дає змогу стверджувати, що він став добрим прикладом ревного душпастирського служіння для українського народу в умовах радянського тоталітарного режиму та у відродженій незалежній Україні. Водночас, використовуючи історіографічну модель «Церква в Церкві», можемо підтвердити наявність у діяльності о. М. А. Федорака елементів формальної лояльності та «подвійної конфесійної самоідентичності», що сформувалася внаслідок історичних обставин становлення його особистості й значною мірою зумовлювала його активну душпастирську працю спершу як православного священника, його конфліктність із радянським тоталітарним режимом (спричинила його ув'язнення), а згодом набула остаточної розв'язки із поверненням у лоно легалізованої державою Української Греко-Католицької Церкви.

Важливими результатами нашого дослідження є обґрунтування дійсної дати народження та реконструкція його душпастирської праці послідовно, спершу як православного священника в селах Колодіївка, Добрівляни (Добровляни) й Узінь (Узин) Станіславського району, Саджавка і Кубаївці (Кубаївка) Коломийського району, Жовтень (Єзупіль) Галицького району, Глубока (Глибоке) Богородчанського району, Коршів, Казанів, Ліски і Годи (Годи-Добровідка) Коломийського району, Нижнів, Братишів і Кутиська (Кутище), Жуків і Жукотин Тлумацького району, а після арешту та ув'язнення 1973–1975 рр. – у селах Колоколин і Козарі Рогатинського району, Блюдники, Темерівці (Темирівці), Курипів, Пукасівці, Ганнівці і Межигірці Галицького району, Ямниця Тисменицького району, а відтак як греко-католицького священника в тому ж селі Ямниця.

Серед перспективних напрямів досліджень, зокрема, варто визначити реконструкцію просопографічного портрета родини о. Михайла Федорака – як по лінії його рідних братів і сестер, так і по лінії його дітей, оскільки серед них було декілька представників духовенства Греко-Католицької та Православної Церков: брат о. Михайла – о. Іван Федорак, чоловік найстаршої дочки о. Михайла Надії, зять о. Михайло Коржинський та його сини – о. Андрій Коржинський, о. Маркіян Коржинський, о. Любомир Коржинський, о. Даниїл Коржинський, зять і внук о. Михайла від наймолодшої дочки Марти – о. Василь Бурак та о. Юрій Бурак (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024 р., с. 1–5). Варто також детальніше розмежувати в історіографії біографії двох осіб з однаковим іменем та прізвищем – о. Михайла Андрійовича Федорака і о. Михайла Федоровича Федорака, адже їхні життєві шляхи суттєво розійшлися: перший повернувся у 1989 р. до УГКЦ, а другий так і залишився в РПЦ. До того ж в особовій справі о. М. А. Федорака, що зберігається в Держархіві Івано-Франківської області, помилково вміщено два документи про діяльність о. М. Ф. Федорака – «указ» архієпископа Івано-Франківського і Коломийського Макарія Свистуна № 764 від 15 грудня 1988 р. про його призначення «священником церкви Усікновення Чесної Глави св. Іоанна Хрестителя» в с. Назавизів «з правом задовольняти релігійні потреби вірян» с. Мирне Надвірнянського району, а також довідка про реєстрацію від уповноваженого Ради у справах релігій в Івано-Франківській області (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 5, 6). Крім того, через продовження генеалогічних і просопографічних студій цієї родини можна розкрити

роль кожної такої «малої людини» в релігійно-церковній, культурній, професійній і громадській сферах життя українського суспільства, показати тривалу традицію священичого служіння на прикладі трьох поколінь, що має своєрідний екуменічний характер.

Список використаних джерел:

Андрухів, І. О. (2004). Релігійне життя на Прикарпатті: 1944-1990 роки. Історико-правовий аналіз. Івано-Франківськ: Івано-Франківська обласна друкарня, 344 с.

Будз, К. (2010). «Віддайте кесарю кесареве, а Богові Боже»: проблема політичної лояльности підпільних греко-католиків до радянського режиму (1946–1989 рр.). *Наукові записки УКУ*. Ч. 2: Історія. Вип. 1. С. 209–227. URL: http://er.ucu.edu.ua/handle/1/130.

Говера, І. (2019). Літургійне життя священників та вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві: Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля (1946 – 1989). Львів: Свічадо, 400 с.

Дейчаківський, І. (2002). Ямничани. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 336 с.

Делятинський, Р., Василів, П., Єгрешій, О., Випасняк, А. (2025). «Вдавав православного, але додержувався давніх уніатських практик»: спроба реконструкції історичного портрету священника Михайла Андрійовича Федорака (1921–1995). Частина 1: Становлення особистості, формація і свячення. *Культурологічний альманах*. № 1. С. 16–32. DOI: https:// doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.3.

Кудлак, Б., Боєчко, Ю. (2016). Зберіг вірність рідній Церкві: до 95-ліття від дня народження і 20-х роковин відходу у вічність св. п. о. Михайла Федорака. *Нова Зоря: всеукраїнський греко-католицький часопис*. № 10. 10 березня. С. 6.

Особова справа священника Федорака Михайла Федоровича. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 419. 88 арк.

Особова справа священника Федорака Михайла Андрійовича. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 420. 61 арк.

Сергійчук, В. (2001). Нескорена Церква: Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу. Київ: Дніпро, 496 с.

Смицнюк, О. (2021). Дорога до витоків. Духовні джерела Ямниці / за ред Я. Довгана, Г. Литвин. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 128 с.

Сміжак, А. (2016). Незабутній отець Михайло Федорак. *Ямниця: спецвипуск газети «Вперед»*. № 1 (23). Квітень. С. 11. URL: http://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-1-квітень-2016.pdf.

Спогади про о. Михайла Андрійовича Федорака (1921–1995) його дочки п. Бурак Марти Михайлівни (1958 р. н.). Запис від 02.09.2024 р. *Приватний архів історика Руслана Делятинського*. Папка «Федорак М.А. (матеріали)». Файл. 5 с.

Справа релігійної громади с. Блюдники Галицького району. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 49. 80 арк.

Справа релігійної громади с. Корнів Городенківського району. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 113. 24 арк.

Справа релігійної громади с. Саджавка Надвінянського району. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 384. 85 арк.

Справа релігійної громади с. Колоколин Рогатинського району. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 422. 63 арк.

Справа релігійної громади с. Колодіївка Тисменицького району. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 542. 15 арк.

Справа релігійної громади с. Ямниця Тисменицького району. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 574. 68 арк.

Федорак Михайло Андрійович. Колекція фото від 31.10.2024 року. *Приватний архів історика Олега Єгрешія*. Папка «Федорак М.А. (1921–1995): матеріали». Фотографії. 10 фото.

Церква святого Миколая с. Ямниця Івано-Франківської області. *Інтерактивна карта Української Греко-Католицької Церкви*. URL: https://map.ugcc.ua/view/406-tserkva-svyatogo-mykolaya-s-yamnytsya-ivano-frankivska-oblast (дата звернення: 01.11.2022).

Чемеринський, А. (1996). Він не зрадив своєї віри. *Нова Зоря: всеукраїнський греко-католицький часопис*. Ч. 37-38. С. 7.

Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого / Надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ. Редагування І.Пелехатий. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995. 160 с.

Шліхта, Н. (2012). Західноукраїнський вплив на Український екзархат: несподівані наслідки «возз'єднання». *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії*. ч. 6: Насилля влади проти свободи сумління / відп. ред. О. Турій. Львів: Вид-во УКУ, С. 430–446. URL: https://drive.google.com/file/d/1FnpADpfDTZfcVUTs-L4StWA0yDYT80R8/view.

References:

Andrukhiv, I. O. (2004). Relihiine zhyttia na Prykarpatti: 1944-1990 roky. Istoryko-pravovyi analiz [Religious life in Prykarpattia: 1944-1990. Historical and legal analysis]. Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivska oblasna drukarnia. 344 s. [in Ukrainian].

Budz, K. (2010). «Viddaite kesariu kesareve, a Bohovi Bozhe»: problema politychnoi loialnosty pidpilnykh hreko-katolykiv do radianskoho rezhymu (1946–1989 rr.) ["Render to Caesar what is Caesar's, and to God God's": the problem of political loyalty of underground Greek Catholics to the Soviet regime (1946–1989)]. *Naukovi zapysky UKU*. Ch. 2: Istoriia. Vyp. 1. C. 209–227. Retrieved from: http://er.ucu.edu.ua/handle/1/130 [in Ukrainian].

Hovera, I. (2019). Liturhiine zhyttia sviashchenykiv ta virnykh v Ukrainskii Hreko-Katolytskii Tserkvi: Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva v period pidpillia (1946–1989) [The liturgical life of priests and the faithful in the Ukrainian Greek-Catholic Church: the Ukrainian Greek-Catholic Church in the underground period (1946–1989)]. Lviv: Svichado. 400 c. [in Ukrainian].

Deichakivskyi, I. (2002). Yamnychany [Yamnychans]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. 336 s. [in Ukrainian].

Deliatynskyi, R., Vasyliv P., Yehreshii O., Vypasniak A. (2025). "He pretended to be Orthodox, but adhered to ancient Uniate practices": an attempt to reconstruct the historical portrait of priest Mykhailo Andriyovych Fedorak (1921–1995). Part 1: Personality formation, formation and ordination. *Culturological Almanac*. № 1. C. 16–32 . DOI: https:// doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.3.

Kudlak, B., Boiechko, Yu. (2016). Zberih virnist ridnii Tserkvi: do 95-littia vid dnia narodzhennia i 20-kh rokovyn vidkhodu u vichnist sv. p. o. Mykhaila Fedoraka [He remained faithful to his native Church: until the 95th anniversary of his birth and the 20th anniversary of his passing into eternity St. p. o. Mykhailo Fedorak]. *Nova Zoria: vseukrainskyi hreko-katolytskyi chasopys*. № 10. 10 bereznia. S. 6. [in Ukrainian].

Osobova sprava sviashchenyka Fedoraka Mykhaila Fedorovycha [Personal file of the priest Fedorak Mykhailo Fedorovych]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 1d. Spr. 419. 88 ark. [in Ukrainian].

Osobova sprava sviashchenyka Fedoraka Mykhaila Andriiovycha [Personal file of the priest Mykhailo Andriyovych Fedorak]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 1d. Spr. 420. 61 ark. [in Ukrainian].

Serhiichuk, V. (2001). Neskorena Tserkva: Podvyzhnytstvo hreko-katolykiv Ukrainy v borotbi za viru i derzhavu [Unconquered Church: The asceticism of the Greek Catholics of Ukraine in the struggle for faith and the state]. Kyiv: Dnipro, 496 s. [in Ukrainian].

Smytsniuk, O. (2021). Doroha do vytokiv. Dukhovni dzherela Yamnytsi [The road to the origins. Spiritual sources of Yamnitsa] / za red Ya. Dovhana, H. Lytvyn. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. 128 s. [in Ukrainian].

Smizhak, A. (2016). Nezabutnii otets Mykhailo Fedorak [The unforgettable Father Mykhailo Fedorak]. *Yamnytsia: spetsvypusk hazety «Vpered»*. № 1 (23). Kviten. S. 11. Retrieved from: http://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-1-квітень-2016.pdf [in Ukrainian].

Spohady pro o. Mykhaila Andriiovycha Fedoraka (1921–1995) yoho dochky p. Burak Marty Mykhailivny (1958 r. n.). Zapys vid 02.09.2024 r. [Memories of Fr. Mykhailo Andriyovych Fedorak (1921–1995) and his daughter Marta Mykhaylivna Burak (born 1958). Record dated September 2, 2024]. *Pryvatnyi arkhiv istoryka Ruslana Deliatynskoho* [Private archive of historian Ruslan Delyatynskyi]. Papka «Fedorak M.A. (materialy)» [Folder "Fedorak M.A. (materials)"]. File. 5 s. [in Ukrainian].

Sprava relihiinoi hromady s. Bliudnyky Halytskoho raionu [The case of the religious community of Dishes of Halytsky district]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 3. Spr. 49. 80 ark. [in Ukrainian].

Sprava relihiinoi hromady s. Korniv Horodenkivskoho raionu [The case of the religious community of Korniv of Horodenkiv district]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 3. Spr. 113. 24 ark. [in Ukrainian].

Sprava relihiinoi hromady s. Sadzhavka Nadvinianskoho raionu [The case of the religious community of Sazhavka of Nadvinyan district]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 3. Spr. 384. 85 ark. [in Ukrainian].

Sprava relihiinoi hromady s. Kolokolyn Rohatynskoho raionu [The case of the religious community of Kolokolin of Rohatyn district]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 3. Spr. 422. 63 ark. [in Ukrainian].

Sprava relihiinoi hromady s. Kolodiivka Tysmenytskoho raionu [The case of the religious community of Kolodiivka of Tysmenytsky district]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 3. Spr. 542. 15 ark. [in Ukrainian].

Sprava relihiinoi hromady s. Yamnytsia Tysmenytskoho raionu [The case of the religious community of Pit of Tysmenytsky district]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 3. Spr. 574. 68 арк. [in Ukrainian].

Fedorak Mykhailo Andriiovych. Kolektsiia foto vid 31.10.2024 roku [Mykhailo Andriyovych Fedorak. Collection of photos from 10/31/2024.]. *Pryvatnyi arkhiv istoryyka Oleha Yehreshiia*. [Private archive of historian Oleg Yegreshiy.]. Papka «Fedorak M.A. (1921–1995): materialy». Fotohrafii. 10 foto [Folder "Fedorak M.A. (1921–1995): materials". Photos. 10 photos]. [in Ukrainian].

Tserkva sviatoho Mykolaia s. Yamnytsia Ivano-Frankivskoi oblasti [Church of St. Nicholas Pit of Ivano-Frankivsk region]. *Interaktyvna karta Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy*. Retrieved from: https://map.ugcc.ua/view/406-tserkva-svyatogo-mykolaya-s-yamnytsya-ivano-frankivska-oblast (access date 01.11.2022) [in Ukrainian].

Chemerynskyi, A. (1996). Vin ne zradyv svoiei viry [He did not betray his faith]. *Nova Zoria: vseukrainskyi hreko-katolytskyi chasopys*. Ch. 37–38. S. 7. [in Ukrainian].

Shematyzm Ivano-Frankivskoi yeparkhii Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy stanom na 10 lystopada 1995 roku Bozhoho [Schematism of the Ivano-Frankivsk Diocese of the Ukrainian Greek Catholic Church as of November 10, 1995] / Nadrukovano za doruchenniam Ordynariia Ivano-Frankivskoho Kyr Sofrona Dmyterka ChSVV. Redahuvannia I. Pelekhatyi. Ivano-Frankivsk: Redaktsiino-vydavnychyi viddil Ivano-Frankivskoi hreko-katolytskoi yeparkhii, 1995. 160 s. [in Ukrainian].

Shlikhta, N. (2012). Zakhidnoukrainskyi vplyv na Ukrainskyi ekzarkhat: nespodivani naslidky «vozziednannia» [Western Ukrainian influence on the Ukrainian Exarchate: unexpected consequences of "reunification"]. *Kovcheh. Naukovyi zbirnyk z tserkovnoi istorii*. ch. 6: Nasyllia vlady proty svobody sumlinnia. Lviv: Vyd-vo UKU. S. 430–446. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1FnpADpfDTZfcVUTs-L4StWA0yDYT80R8/view [in Ukrainian].

Додаток 1. Посвідчення для о. Михайла Федорака від єпископа-ординарія Софрона Дмитерка № 480 від 29.11.1990 р.

ОРДИНАРІЯТ
Івано-Франківської
ДІЦЕЗІЇ
Греко-Католицької церкви
29. XI 1990 р.
№ 480
м. Івано-Франківськ

61

ПОСВІДЧЕННЯ

Видане отцю ...Михайлу.....
.....Федорак Андр.....
в тому, що він дійсно Український Греко-
Католицький священик і обслуговують села: .....Ямниця.....
.....Тлумацького.....району.....

Єпископ-ординарій: СОФРОН ДМИТЕРКО.

Джерело: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420. Арк. 61.

Додаток 2. Пам'ятна дошка про повернення парафії с. Ямниця в лоно УГКЦ 29 жовтня 1989 року за душпастирювання о. Михайла Федорака. Фото з фасаду церкви св. Миколая УГЦ в с. Ямниця Івано-Франківського району Івано-Франківської області від 31.10.2024 р.

Джерело: Федорак Михайло Андрійович. Колекція фото від 31.10.2024 року. Приватний архів історика Олега Єгрешія. Папка «Федорак М.А. (1921–1995): матеріали». Фотографії. Фото № 8.